

به نام پروردگار دانایی

طراحی سیستم‌های شی گرا

برنامه‌نویسی شی گرا

درس اول: تعریف کلاس

سید کاوه احمدی

مرور مفاهیم پایه

- شی (Object)
- کلاس (Class)
- فیلد (fields)
- سازنده‌ها (constructors)
- متد (method)
- پارامتر (parameter)
- نوع داده‌ای (data type)

■ شی یک مفهوم کلی است به طوریکه دارای هویت بوده و می تواند وضعیت خود را ثبت کند و همچنین رفتارهایی از خود بروز دهد.

— **هویت (Identity):** آن ویژگی از یک شی است باعث می شود یک شی از تمام اشیا دیگر متمایز شود.

— **وضعیت (State):** هر شی دارای صفاتی است. مقادیر تمام صفات یک شی (ایستا) وضعیت شی را مشخص می کند.

■ وضعیت شی، نتیجه تجمعی رفتارهای شی را نمایش می دهد.

— **رفتار (Behavior):**

■ رفتارها وضعیت شی را تغییر می دهند.

■ چگونگی عمل و عکس العمل شی در مقابل دریافت یا ارسال پیام. (تعامل با سایر اشیا).

- مشخص کننده نوع شی.

- **مشخص کننده صفات و رفتارهایی که یک شی دارد.**

- یک شی یک نمونه از یک کلاس است.

– از روی یک کلاس می توان اشیای مختلفی ایجاد کرد که همه ی آنها دارای صفات و رفتارهای مشخص شده در کلاس هستند اما وضعیت آنها (مقادیری که صفات دارند) با یکدیگر متفاوت است.

- یک کلاس در واقع یک تجرید است، یک روش برای دسته بندی اشیای مشابه.

کلاس = هویت + صفات + رفتار

شی = هویت + صفات + مقادیر صفات + رفتار

شی = کلاس + مقادیر صفات

- یک شی تجرید الگوریتم (نسل دوم زبان‌های برنامه‌سازی) را با تجرید داده‌ای (نسل سوم زبان‌ها) ترکیب می‌کند

DEMO

شی و کلاس

■ شی

- نمایش «چیزها»ی دنیای واقعی یا از دامنه‌ی یک مسئله
- ماشین قرمز که آن پایین در پارکینگ پارک کرده.

■ کلاس

- نمایش تمام اشیای هم نوع
- ماشین

متد و پارامتر

- اشیا دارای عملیاتی هستند احضار (`invoke`) شوند.

- به آنها متد گفته می شود.

- رفتارهای شی را پیاده سازی می کند.

- متدها ممکن است دارای پارامترهایی برای دریافت اطلاعات اضافی که برای اجرا به

- آنها نیاز دارد باشد.

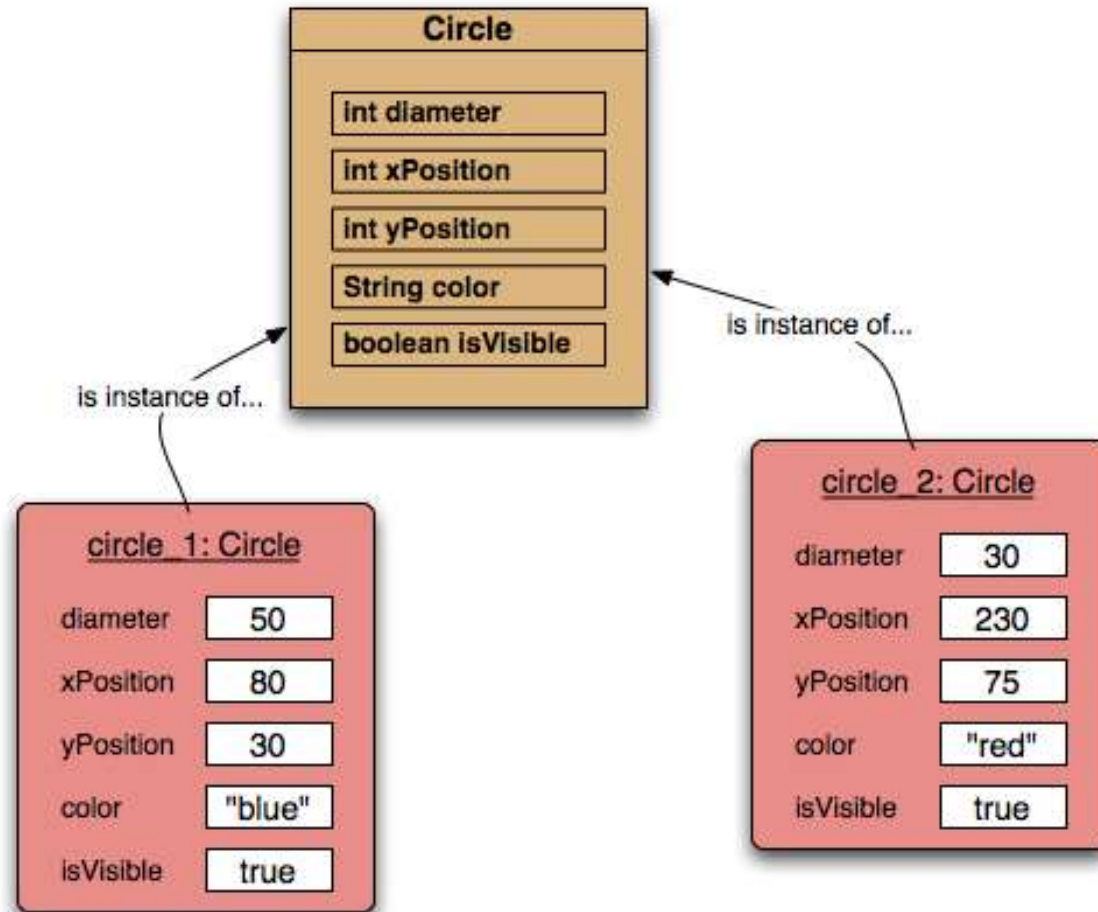
مشاهدات دیگر

- نمونه‌های بسیاری از روی یک کلاس می‌توان ایجاد کرد.
- اشیا دارای خصوصیتی هستند: مقادیری که در فیلدها ذخیره می‌شوند.
- کلاس مشخص می‌کند شی دارای چه فیلدهایی است اما هر شی مقادیر ویژه خود را دارد (وضعیت شی).

circle1 : Circle

private int diameter	68	Inspect
private int xPosition	230	Get
private int yPosition	130	
private String color	"blue"	
private boolean isVisible	true	

Show static fields Close

متن برنامه (Source Code)

- هر کلاس دارای یک متن برنامه است (کد جاوا) که جزئیات آنرا تعریف می کند (فیلدها و متدها).

مقادیر بازگشتی (Return values)

- متدها می‌توانند نتیجه را به صورت مقدار بازگشتی، بازگردانند.
- این متدها دارای مقدار بازگشتی غیر `void` است.
- متدهای بدون مقدار بازگشتی، دارای نوع بازگشتی `void` هستند

دستگاه فروش بلیط – نگاه بیرونی

■ بررسی رفتار یک دستگاه فروش بلیط معمولی

– پروژه *naive-ticket-machine* را ببینید.

– دستگاه بلیط‌های با قیمت ثابت عرضه می‌کند.

■ قیمت بلیط‌ها چگونه مشخص می‌شود؟

– پول چگونه وارد دستگاه می‌شود؟

– دستگاه چگونه پول‌های وارد شده را پیگیری می‌کند؟

DEMO

دستگاه فروش بلیط – نگاه درونی

- تعامل با یک دستگاه سرنخ‌هایی از رفتارهای آن به ما می‌دهد.
- نگاه درونی به ما کمک می‌کند بفهمیم این رفتار چگونه ایجاد یا پیاده‌سازی شده است.
- تمام کلاس‌های جاوا دارای نمایش درونی مشابهی هستند.

ساختار پایه کلاس

```
public class TicketMachine  
{  
    Inner part omitted.  
}
```

شکل بیرونی کلاس TicketMachine

```
public class ClassName  
{  
    Fields  
    Constructors  
    Methods  
}
```

محتویات درون یک کلاس

کلمات کلیدی (Keywords)

■ کلمات با معنای خاص در زبان برنامه‌نویسی

- `public`
- `class`
- `private`
- `int`

■ به آنها کلمات رزرو شده نیز گفته می‌شود.

```
public class TicketMachine
{
    private int price;
    private int balance;
    private int total;

    Further details omitted.
}
```

visibility modifier   type   variable name

↙   ↓   ↘

private int price;

- فیلدها مقادیر شی‌ها را ذخیره می‌کند.
- به عنوان متغیرهای یک نمونه نیز شناخته می‌شوند.
- برای مشاهده وضعیت شی مورد بررسی قرار می‌گیرند.
- فیلدها وضعیت شی را مشخص می‌کند.
- مقادیر برخی فیلدها به ندرت تغییر می‌کنند و برخی غالباً نیاز به تغییر دارند.
- نام کلاس‌ها را با حروف بزرگ شروع کنید نام فیلدها را با حروف کوچک.

معرف دسترسی (visibility modifier) (بیان غیر دقیق)

- `public`: فیلد یا متد می تواند از همه جا فراخوانی شود.
- `private`: فراخوانی فقط از همان کلاس.
  - به ما کمک می کند پیاده سازی ها را از بیرون پنهان کند.
- فیلدها معمولاً `private` هستند. سازنده ها معمولاً `public` و متدها فقط وقتی که ضروری است باید `public` تعریف شوند.
- مشخص کننده سطح دسترسی
- جاوا همچنین سطوح دسترسی `protected` و `package` نیز دارد. (در آینده)

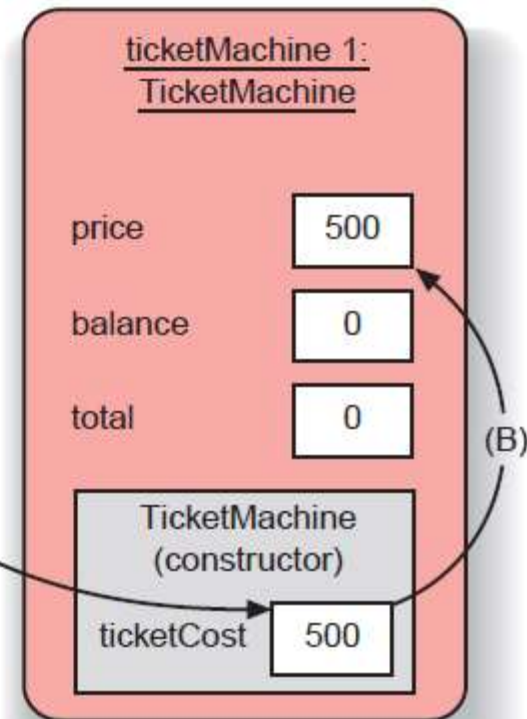
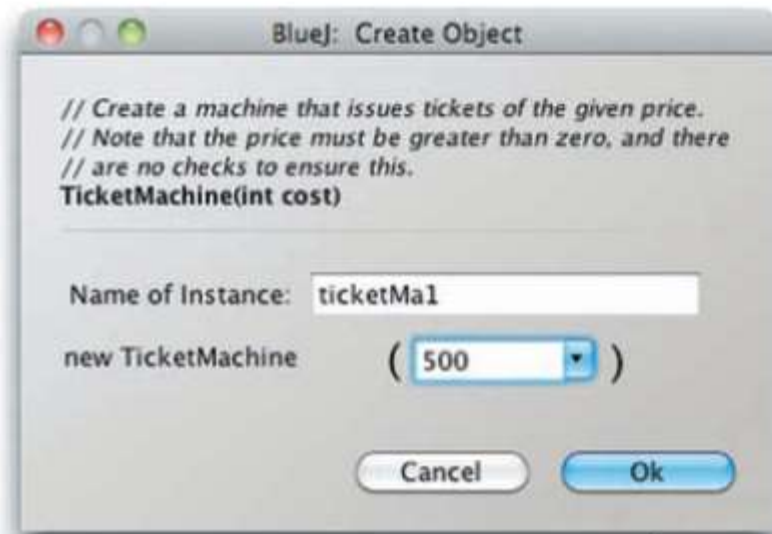
سازنده‌ها (Constructors)

- یک شی را مقداردهی اولیه می‌کند.
- همنام با کلاس هستند.
- ارتباط نزدیکی با فیلدها دارد.
- برای ذخیره‌سازی مقادیر اولیه فیلدها مورد استفاده قرار می‌گیرند.
- برای این کار از پارامترها استفاده می‌کنند.

```
public class TicketMachine
{
    ...
    public TicketMachine(int cost)
    {
        price = cost;
        balance = 0;
        total = 0;
    }
    ...
}
```

Constructor

ارسال اطلاعات از طریق پارامترها

پارامترها نوع دیگری از متغیرها هستند.
(همانند فیلدها)

انتساب (Assignment)

- مقادیر در فیلدها (و همچنین سایر متغیرها) به وسیله عملگر انتساب ذخیره می‌شوند.
  - *variable = expression;*
  - `price = 5 ;`
  - `price = cost;`
- یک متغیر فقط می‌تواند یک مقدار را ذخیره کند. بنابراین مقدار قبلی از بین خواهد رفت.

انتخاب نام متغیرها

- آزادی فراوانی در انتخاب نام متغیرها وجود دارد. از آن عاقلانه استفاده کنید!
- از نام‌های معنادار استفاده کنید تا متن برنامه قابل فهم‌تر شود.
  - price, amount, name, age, **etc.**
- از نام‌های تک کاراکتری یا مرموز اجتناب کنید.
  - w, t5, xyz123

متدها (Methods)

- متدها رفتارهای یک شی را پیاده‌سازی می‌کنند.

- متدها دارای ساختاری مشابه هستند: یک سرآیند (header) و یک بدنه (body)

- متدهای دسترسی (Accessor methods) اطلاعاتی در مورد شی را ارائه می‌کنند.

- متدهای تغییر (Mutator methods) وضعیت یک شی را تغییر می‌دهند.

- انواع دیگر متدها برای انجام کارهای دیگر مورد استفاده قرار می‌گیرد.

متدها (Methods)

- سرآیند (header)، شناسنامه متد است!

```
public int getPrice()
```

- سرآیند به ما می گوید:

- نام متد

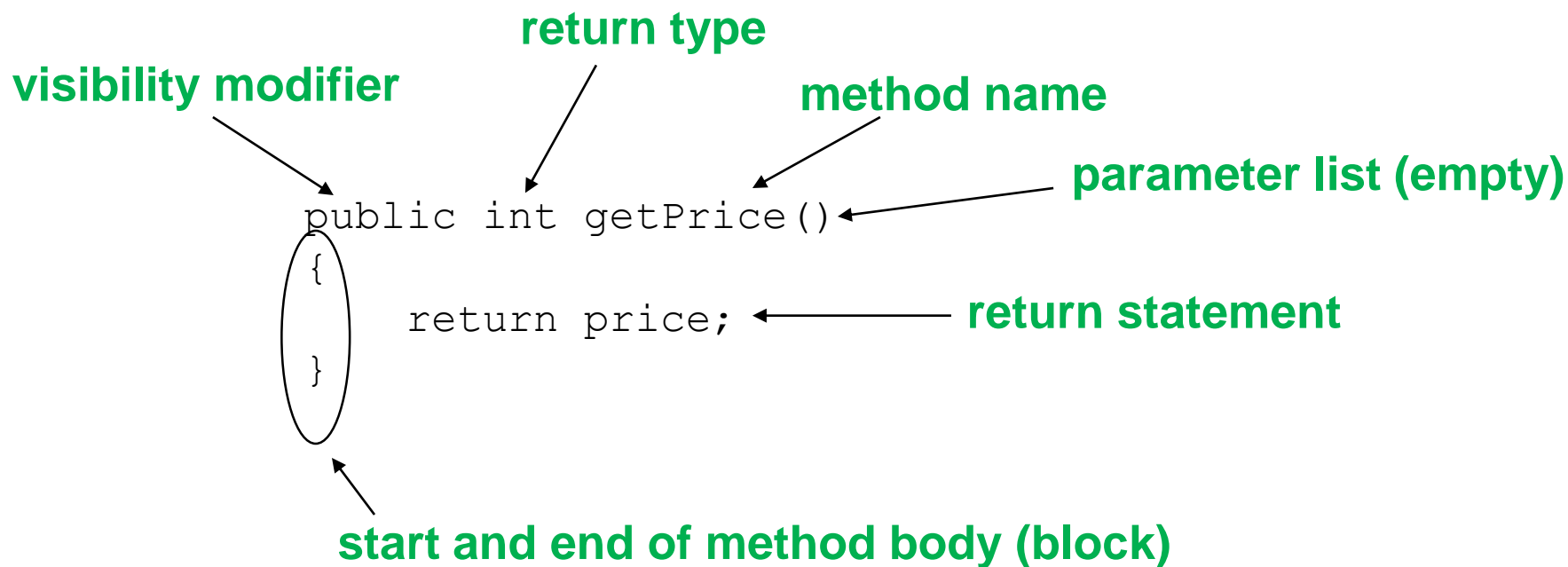
- چه پارامترهایی می گیرد

- چه نتیجه‌ای باز می گرداند

- دسترسی سایر اشیا و کلاس‌ها به آن

- بدنه پیاده‌سازی متد را در بر می گیرد.

متدهای دسترسی (Accessor (**get**) methods)

متدهای دسترسی

- یک متد دسترسی همیشه نوع بازگشتی‌ای غیر از `void` دارند.
- یک متد دسترسی یک مقدار (نتیجه) که در سرآیند مشخص شده را باز می‌گرداند.
- متد دارای یک عبارت `return` برای بازگرداندن مقدار است.
- بازگرداندن به معنی چاپ کردن نیست!
- به آنها متدهای `getter` نیز گفته می‌شود.

■ اشکالات را بشمارید

— پنج مورد

```
public class CokeMachine
{
    int
    private price;

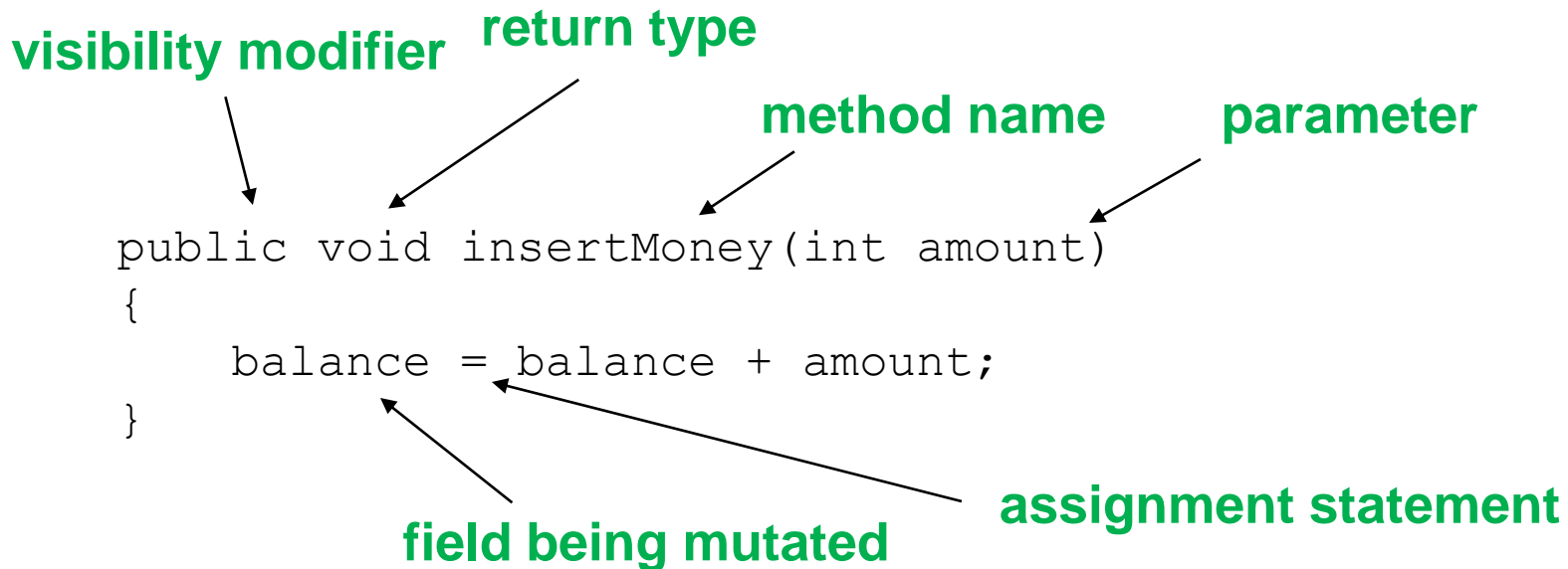
    public CokeMachine()
    {
        price = 300;
    }

    public int getPrice()
    {
        return Price;
    }
}
```

متدهای تغییر (Mutator methods)

- ساختار مشابه همه متدها: سرآیند و بدنه.
- برای تغییر دادن وضعیت شی مورد استفاده قرار می‌گیرد.
  - به وسیله تغییر دادن مقدار یک یا چند فیلد.
  - به طور معمول شامل عملگر انتساب.
  - معمولا پارامتر دریافت می‌کنند.

متدهای تغییر (Mutator methods)

متدهای تغییر set

- فیلدها معمولا متدهای تغییر (set) ویژه خود را دارند.

- شکل مشخص و ساده‌ای دارند:

- نوع بازگشتی void

- نام متد مرتبط به نام فیلد

- دارای یک پارامتر هم نوع با فیلد

- یک عملگر انتساب

یک متد set مرسوم

```
public void setDiscount(int amount)
{
    discount = amount;
}
```

می‌توان نتیجه گرفت discount یک فیلد با نوع int است:

```
private int discount;
```

تغییرات محافظت شده

- متد `set` نباید همواره پارامتر دریافتی را به فیلد منتسب کند.
- پارامتر ممکن است به لحاظ معتبر بودن مورد بررسی قرار گیرد و در صورت نامناسب بودن رد شود.
- متدهای تغییر، داشتن فیلدهای محافظت شده را میسر می کند.
- متدهای تغییر، از محصور سازی پشتیبانی می کند.

ساختار کلاس تا کنون

```
public class TicketMachine
```

```
{
```

```
    private int price; ← تعریف فیلد (خصوصیت)
```

```
    public TicketMachine(int ticketCost)
```

```
    {
```

```
        price = ticketCost;
```

```
    }
```

مقداردهی اولیه به خصوصیت
(سازنده با پارامتر ورودی)

```
    public int getPrice()
```

```
    {
```

```
        return price;
```

```
    }
```

```
}
```

دسترسی به مقدار خصوصیت

چاپ در ترمینال

■ برای چاپ اطلاعات در پنجره ترمینال توسط جاوا، از متد `println` شی استاتیک `out` در کلاس `System` و به شکل زیر استفاده می‌کنیم:

– `System.out.println("Output Terminal String");`

■ کلاس `System` جزو کلاس‌های کتابخانه `java.lang` است که به طور پیش‌فرض به تمام کلاس‌ها الحاق می‌شود و نیازی به الحاق آن به صفحه نیست.

```
public void buyTicket()
{
    if(balance >= price) {
        // Simulate the printing of a ticket.
        System.out.println("#####");
        System.out.println("# Ticket");
        System.out.println("# " + price + " cents.");
        System.out.println("#####");
        System.out.println();

        // Update the total collected with the price.
        total = total + price;
        // Reduce the balance by the price.
        balance = balance - price;
    }
    else {
        System.out.println("You must insert at least: " +
            (price - balance) + " more cents.");
    }
}
```

نکاتی از رشته و چاپ!

- تعریف یک متغیر از نوع رشته

- `String str = "Result";`

- رشته‌ها به وسیله دو علامت " مشخص می‌شوند.

- الحاق رشته‌ها توسط اپراتور + صورت می‌گیرد.

- الحاق هر نوع داده‌ای با یک رشته، منجر به تبدیل آن داده به رشته می‌شود.

- `4 + 5`

  - `9`

- `"wind" + "ow"`

  - `"window"`

➔ **overloading**

- `String str = "Result";`

  - `str + ": " + 6`

  - `"Result: 6"`

- `int price = 500;`

  - `"# " + price + " cents"`

  - `"# 500 cents"`

- `System.out.println(5 + 6 + "hello");`
– `11hello`
- `System.out.println("hello" + 5 + 6);`
– `hello56`

- متدها تمام رفتارهای شی را پیاده سازی می کنند.
- متد دارای یک نام و یک مقدار بازگشتی است.
  - مقدار بازگشتی ممکن است void باشد.
  - در صورتی که مقدار بازگشتی void نباشد، متد باید مقداری را به فراخواننده ی خود بازگرداند.
- متد ممکن است پارامترهای ورودی داشته باشد.
  - پارامترها مقادیری را از بیرون برای استفاده ی متد فراهم می کنند.

تاملی بر دستگاه بلیط فروش

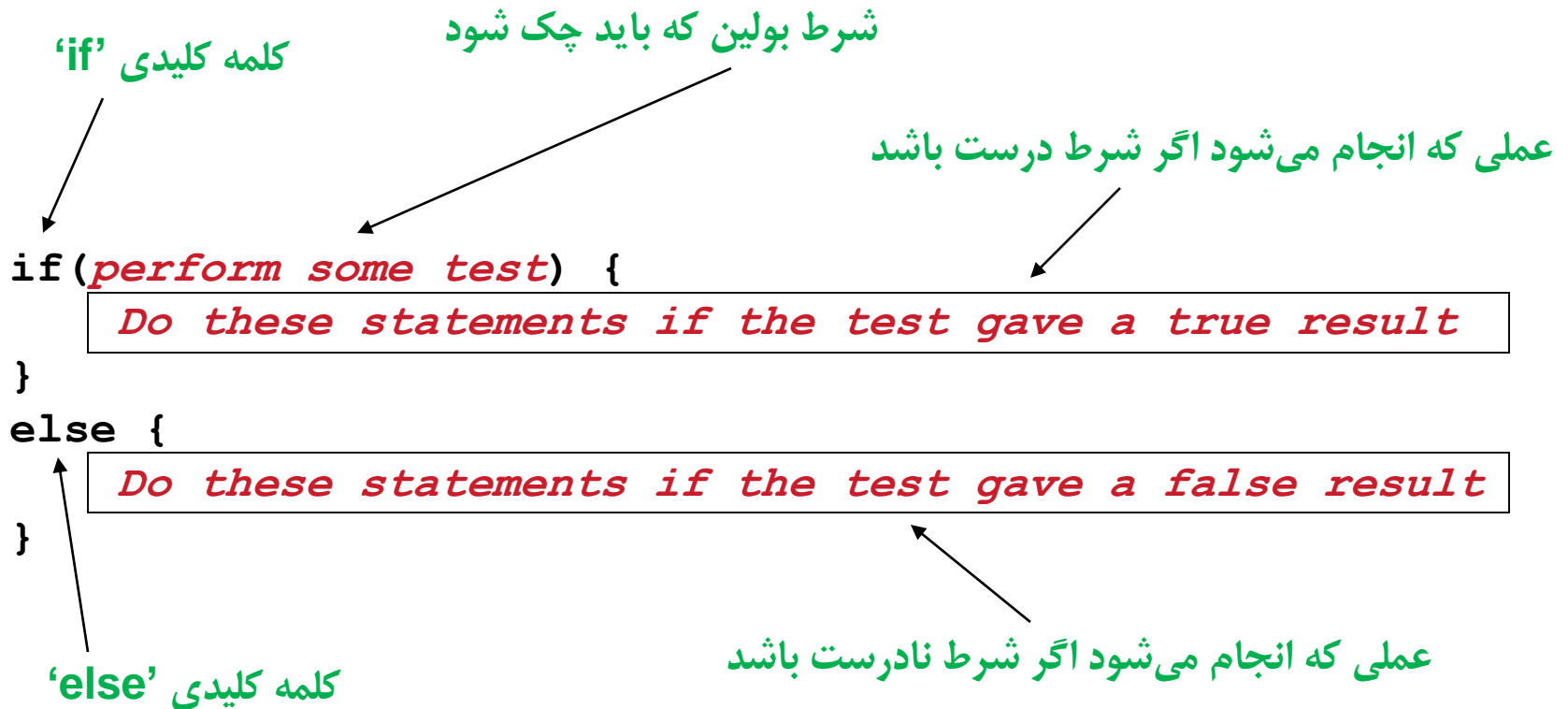
- رفتار آنها از چند جنبه نامناسب است:
  - هیچ کنترلی روی ورودی amount وجود ندارد.
    - می توان مقدار منفی وارد کرد.
    - بازپرداخت پول وجود ندارد.
    - هیچ کنترلی برای معقول بودن مقادیر اولیه وجود ندارد.
      - تعریف قیمت بلیط با یک مقدار منفی
  - چطور می توان بهتر این کار را انجام داد؟
    - نیاز به رفتارهای پیچیده تری داریم

انتخاب در زندگی روزمره

- اگر مقدار کافی داشته باشم، برای خوردن غذا بیرون می‌روم.
- در غیر اینصورت خانه می‌مانم و فیلم می‌بینم.

```
if(I have enough money left) {  
    go out for a meal;  
}  
else {  
    stay home and watch a movie;  
}
```

انتخاب در جاوا (دستور شرطی if)

انتخاب در ماشین بلیط فروش

- معتبر سازی یک پارامتر (Validation)

```
public void insertMoney(int amount)
{
    if(amount > 0) {
        balance = balance + amount;
    }
    else {
        System.out.println("Use a positive amount: " +amount);
    }
}
```

متدی برای بازپرداخت پول (`refundBalance`):

چطور می‌توان متدی برای دریافت مابقی پول و
صفر کردن `balance` نوشت؟

نوشتن متد refundBalance

```
balance = 0;  
return balance;
```

- اشکال این کد این است که مقدار صفر را باز می‌گرداند نه balance مورد نظر را.

```
return balance;  
balance = 0;
```

- اشکال این کد این است که فراخوانی return منجر به خروج از متد می‌شود و balance صفر نمی‌شود.

- راه حل: استفاده از یک متغیر محلی!

متغیرها – تا اینجا

- فیلدها یک نوع از انواع متغیرها است.
  - مقادیر را تا زمانی که شی وجود دارد نگهداری می کنند.
  - در سراسر کلاس قابل دسترسی هستند.
- پارامترها نوع دیگری از متغیرها هستند.
  - آنها مقادیرشان را از بیرون متد دریافت می کنند.
  - به متد کمک می کنند کار خود را کامل کند.
  - در هر بار فراخوانی، متد مجموعه جدیدی از پارامترها را دریافت می کند.
  - مقادیر پارامترها عمر کوتاهی دارند.

متغیرهای محلی

■ متدها می‌توانند متغیرهای محلی ویژه خود را داشته باشند

— طول عمر کم همانند پارامترها.

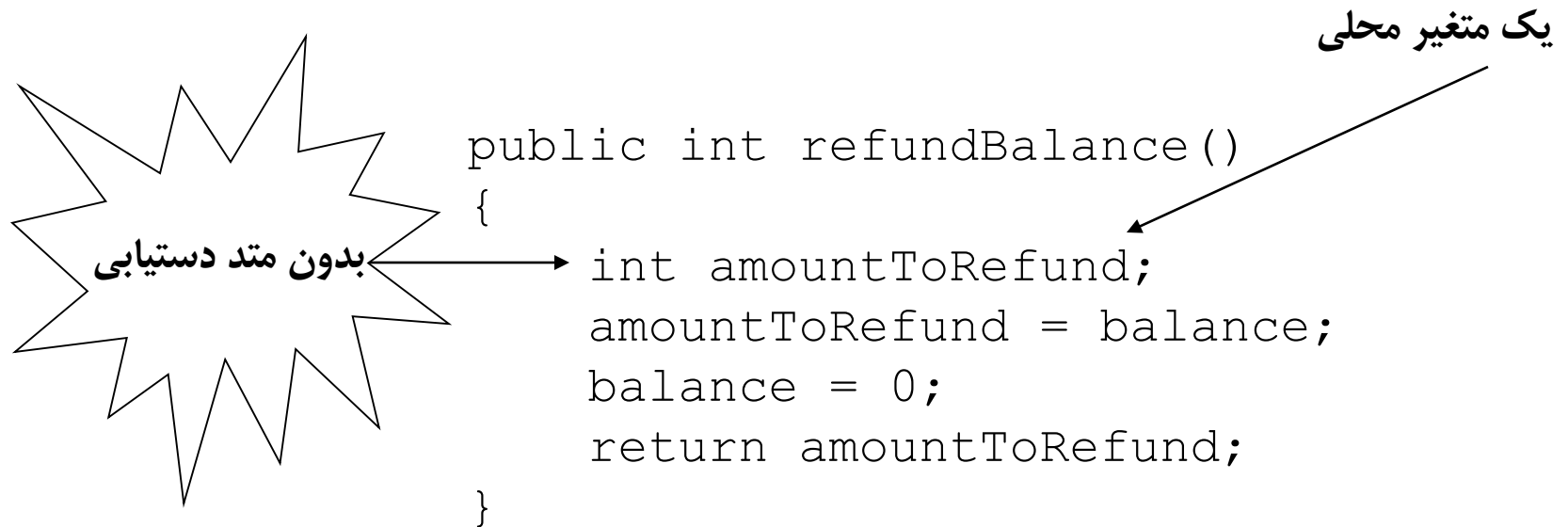
— متد مقدار آنها را تنظیم می‌کند. برخلاف پارامترها که مقدارشان از بیرون گرفته می‌شد.

— برای محاسبات و ذخیره‌سازی موقت مورد استفاده قرار می‌گیرد.

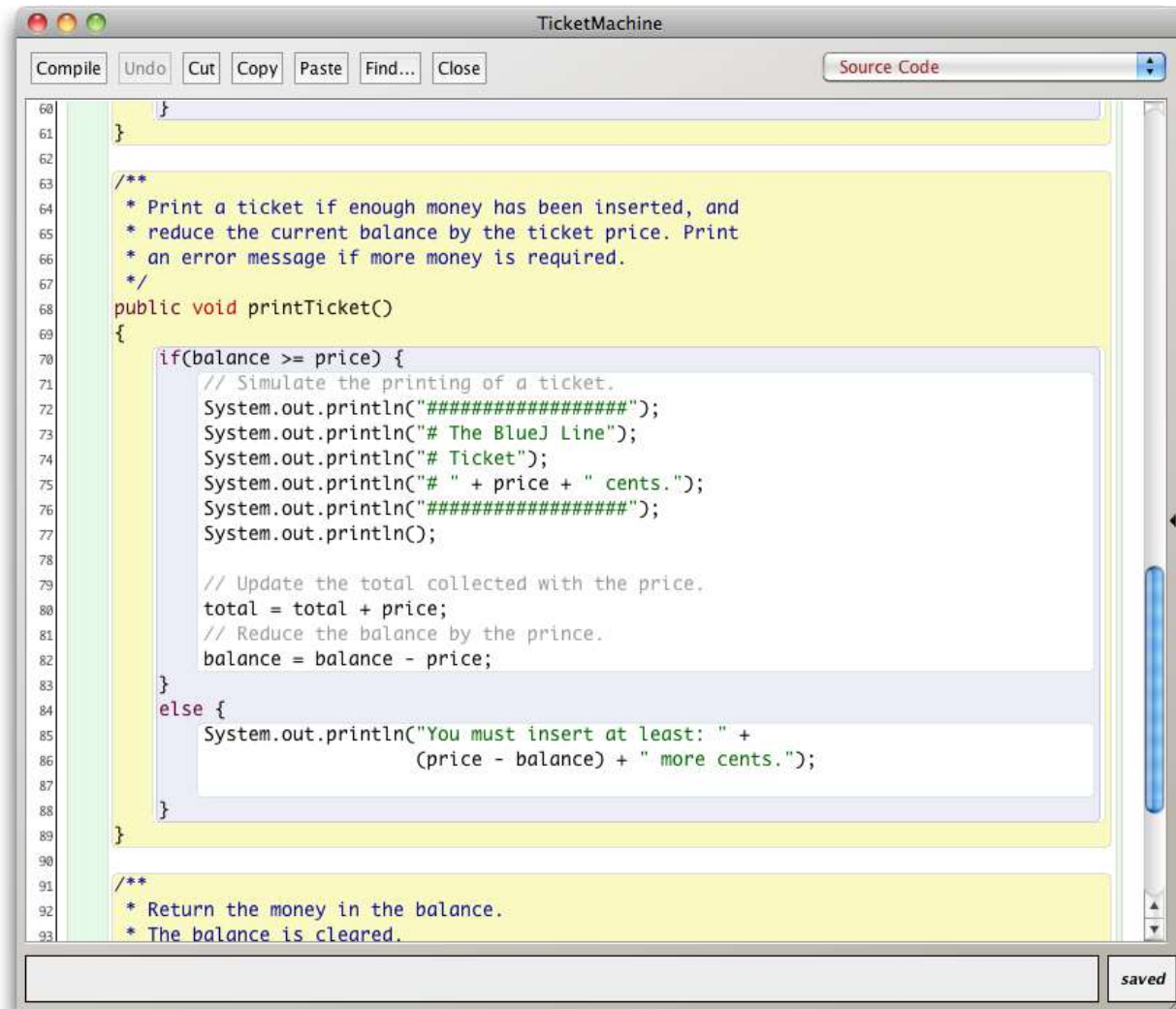
— فقط تا زمانی که متد در حال اجرا است وجود دارند.

— فقط داخل همان متد (یا بلوک تعریف شده) قابل دسترسی هستند.

متد refundBalance

مشخص کردن محدوده


```
60     }
61 }
62
63 /**
64  * Print a ticket if enough money has been inserted, and
65  * reduce the current balance by the ticket price. Print
66  * an error message if more money is required.
67  */
68 public void printTicket()
69 {
70     if(balance >= price) {
71         // Simulate the printing of a ticket.
72         System.out.println("#####");
73         System.out.println("# The BlueJ Line");
74         System.out.println("# Ticket");
75         System.out.println("# " + price + " cents.");
76         System.out.println("#####");
77         System.out.println();
78
79         // Update the total collected with the price.
80         total = total + price;
81         // Reduce the balance by the price.
82         balance = balance - price;
83     }
84     else {
85         System.out.println("You must insert at least: " +
86             (price - balance) + " more cents.");
87     }
88 }
89
90
91 /**
92  * Return the money in the balance.
93  * The balance is cleared.
```

قلمرو (Scope) و طول عمر (Lifetime)

- هر بلوک یک قلمرو جدید ایجاد می کند.
  - کلاس، متد، دستورات
- قلمرو می تواند تو در تو باشد.
  - بلوک دستورات داخل بلاکی دیگر داخل بدنه متد داخل بدنه کلاس.
- قلمرو ایستا است (کد نوشته شده)
- طول عمر پویا است (زمان اجرا)

قلمرو (Scope) و طول عمر (Lifetime)

- قلمرو یک متغیر محلی، بلوکی است که در آن تعریف شده است.
  - طول عمر یک متغیر محلی، زمان اجرای بلوکی است که در آن تعریف شده است.
- قلمرو یک فیلد حداقل کل کلاس آن است.
  - طول عمر یک فیلد، طول عمر شی‌ای است که به آن تعلق دارد.
- معرف‌های دسترسی می‌تواند قلمرو یک فیلد را عوض کند.
  - فیلدهای `public` قلمرو سراسری (`global`) دارند.

بارگذاری (Overload) کردن سازنده‌ها و متدها

- می‌توان چند سازنده برای یک کلاس نوشت.
- همه سازنده‌ها هم‌نامند اما لیست پارامترهای آنها متفاوت است.
- به این بارگذاری گفته می‌شود.

```
public TicketMachine() {  
  
}  
  
public TicketMachine(int ticketCost) {  
  
}
```

بارگذاری (Overload) کردن سازنده‌ها و متدها

- متدها را همانند سازنده‌ها می‌توان بارگذاری کرد.
  - متد بر اساس پارامترهای ورودی انتخاب می‌شود.
  - به ما امکان می‌دهد کارهای مشابه را با آرگومان‌های متفاوت انجام دهیم.
  - یک کار چند پیاده‌سازی / چند ریختی

■ کلاس

– فیلدها

– سازنده‌ها

– متدها

■ فیلدها مقادیر ذخیره شده‌ای هستند که وضعیت شی را مشخص می‌کنند.

■ سازنده‌ها شی را تعریف اولیه می‌کند.

■ متدها پیاده‌سازی رفتارهای شی هستند.

■ فیلدها، پارامترها و متغیرهای محلی همه متغیر هستند.

- شی
- کلاس
- متدها
- پارامتر
- فیلد
- سازنده‌ها
- نوع داده (عددی و رشته‌های)
- کامنت‌گذاری
- انتساب (=)
- بلوک
- قلمرو و طول عمر
- مقدار بازگشتی
- void
- انتساب ترکیبی (+=, -=)
- if
- چاپ